כי תבעי לך אליבא דרבנן. הכא משמע דהלכה כרבנן ובמסכת יבמות פרק חרש (דף קיג.) משמע דהלכה כר"א דסבירא ליה לרב חייא בר אשי [1](ומר) שמואל כוותיה. מ"ר: **דחרש אתי לאיחלופי בגדול פקח.** תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא אמרינן אתא לאיחלופי בגדול פקח: **בו ביום גדשו סאה בו'** נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת. ה"נ כשגזרו י"ח דבר היתה חסרה גזירה זו של נותן כיסו לנכרי עד שגזרו עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל לתוכה: **ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה בו'** נותן לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה. כמו כן קודם שגזרו על נתינת כיס לנכרי היו מותרין להוליכו פחות פחות מד' אמות מתוך כך אתי לאתויי ד' אמות כעריבה שהיתה מקיאה עד שהסירו האגוזים והרמונים ואחר שהסירו האגוזים והרמונים שוב לא הקיאה יותר כך כשגזרו ליתן כיסו לנכרי אסרו נמי להוליך פחות פחות מד' אמות והשתא ר"א ורבי יהושע שניהם לשבח ולא כפירוש הקונטרס דפירש דרבי יהושע דאמר שלא עשו היטב שהרבו לגזור יותר מדאי דלא משמע הכי בירושלמי בפ"ק דמכילתין דאמר התם אמר ליה ר"א אלו היתה חסרה ומלאה יאות חבית שהיא מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת א"ל ר' יהושע אלו היתה מלאה וחסרה יאות חבית שהיא מלאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מיס היא מפזרת השמן. מ"ר: ואדרבה נ"ל שהירו קשה לו דלא שייך למימר גבי מיס כמו שמפרי"י גבי נותן לתוכה אגוזים ורמונים: **סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא קאי וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד.** תימה כדשרינן להוליכו פחות פחות מד' אמות תקשי ליה נמי הכי: ואמרי

לא תצא לחולין מפני שהוא ספק כי תיבעי לך אליבא דרבנן דתנן[6] א[2]חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה אלו הן חרש שוטה וקטן והתורם את שאינו שלו [3]ונכרי שתרם את של ישראל אפילו ברשותו אין תרומתו תרומה מאי לחרש יהיב ליה דקטן אתי לכלל דעת או דילמא לקטן יהיב ליה דחרש אתי לאחלופי בגדול פיקח איכא דאמרי לחרש יהיב ליה איכא דאמרי לקטן יהיב ליה אין שם לא נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן מאי אמר רבי יצחק עוד אחרת היתה ולא רצו חכמים לגלותה מאי עוד אחרת היתה [3]במוליכו פחות פחות מד' אמות אמאי לא רצו חכמים לגלותה משום [1]כבוד אלהים הסתר דבר וכבוד מלכים חקור דבר והכא מאי כבוד אלהים איכא דילמא אתי לאתויי ד' אמות ברה"ר תניא [7]ר"א אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה תניא משל דר"א למה הדבר דומה לקופה מלאה קישואין ודילועין אדם נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת משל דר' יהושע למה הדבר דומה לעריבה מלאה דבש נותן לתוכה רימונים ואגוזים והיא מקיאה אמר מר אין עמו נכרי מניחו על החמור והלא מחמר ורחמנא אמר [2]לא תעשה כל מלאכה א"ר אדא בר אהבה מניחו עליה כשהיא מהלכת והא אי אפשר דלא קיימא להשתין מים ולהטיל גללים ואיכא עקירה והנחה [3]כשהיא מהלכת מניחו עליה כשהיא עומדת נוטלו הימנה אי הכי אפילו חברו נמי אמר רב פפא [4]כל שבגופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור כל שחברו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה א"ר אדא בר אהבה [5]היתה חבילתו מונחת לו על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו דוקא רץ אבל קלי קלי לא מאי טעמא כיון דלית ליה היכירא אתי למיעבד עקירה והנחה סוף סוף כי מטא לביתיה אי אפשר דלא קאי פורתא וקמעייל מרשות הרבים לרה"י [1]דזריק ליה כלאחר יד אמר רמי בר חמא [6]המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה מאי טעמא אמר [7]רבא דאמר קרא לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך בהמתו דומיא דידיה מה הוא בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אף בהמתו נמי בשוגג חייב חטאת במזיד חייב סקילה אמר רבא שתי תשובות בדבר חדא דכתיב [3]תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה [8]הוקשה כול התורה כולה לע"ז מה ע"ז דעביד מעשה בגופיה ה"נ עד דעביד מעשה בגופיה ועוד [6]תנן [1]המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו [9]סקילה מכלל דאיכא מידי דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו לאו דמחמר לא [10]תחומין ואליבא דר"ע והבערה אליבא דר' יוסי רב

לא תצא לחולין. והוא תרומה לאסור לזרים ויחזור ויתרום הפקר אחרת: **שהוא ספק.** אי דעת גלותא היא אי לא ולר' יצחק ולאי לקטן יהיב ליה דלאו בר מצות הוא ולא לחרש דספק חייב במצות הוא: **אליבא דרבנן.** דאמרי לאו דעתא אילתא היא ולענין מצות הרי הוא כקטן: **והורם אם שאינו שלו.** בלא רשות דכתיב (דברים יד) תבואת זרעך וחרש שוטה וקטן דכתיב אשר ידבנו לבו[3] אינם לו לב להתנדב בהם"ם ירושלמי[3]: **אפילו ברשות.** דשליחות מהיכא אתרבי מכן תרימו גם אתם[3] גם לרבות שלוחכם ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית[3]: **עוד אחרת היתה.** תקנה לכים להגילו: **ואמאי לא רלו לגלותה.** להעלים דברי תורה: **כבוד אלהים הסתר דבר.** מותר להסתיר דברי תורה לכבוד שמים: **וכבוד מלכים חקור דבר.** אין להסתיר לכבוד עושר אדם וחשיבותו אלא שב ואתקריבו: **בו ביום גדשו סאה.** ביום שעלו לעליית חנניה בן חזקיה וגזרו י"ח דבר וזו אחת מהן היתה כדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יח:) נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו שלא יוליכנו פחות פחות מד"א אם יש שם נכרי. אותו יום הרבו סייג לתורה במדה גדושה ויפה מדדו להרבות גדר בישראל: **מחקו סאה.** במדה מחוקה מדדו בו ביום שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד בגזירתם ומתוך כך עוברין על דברי תורה נמצאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטוב היה להם להיות מדתם טפופה ולא תבא לידי מחק מרוב גודשה: **והיא מחזקת.** את החרדל שנופל החרדל בין הקישואין. אף כאן יפה תקנו והוסיפו דבר המתקיים: **והיא מקיאה.** את הדבש שהיה בה ראשון. אף אלו ע"י גזירתם גרמו לעבור דשמא לא יאמין את הנכרי והם לא התירו להוליכו פחות פחות מארבע ואדם אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לאתויי ד' אמות: **והלא מחמר.** מנהיג חמור טעונה קרוי מחמר: **ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך.** ואיזהו סתם מלאכה העשויה על ידי שניהם זו היא שהיא טעונה והוא מחמר: **מניחו עליה כשהיא מהלכת.** לאחר שנעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמר בפ"ק (לעיל דף ג.) גבי הטעינו חברו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מיחייב בה חטאת כי האי גוונא כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב והא לאו מלאכה היא: **וקאתי למיעבד עקירה והנחה.** כשחוזרת ונעקרת ללכת אחר הטלת מיס או גלגיס: **נוטלו הימנה.** ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו: **אי הכי אפילו על חברו.** יכול לעשות כן כיון דלאו איסורא דאורייתא היא גבי כיס שרי: **לא שבגופו חייב חטאת.** כי עביד ליה איהו כוליה כגון מעביר ד' אמות ברה"ר אפי' עקרו מן הארץ דרך הליכתו חייב דהא איכא עקירת חפץ בידיס ולא בטינן עמידה אלא בטעון ועומד מבעוד יום או כשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ אבל הכא הא עקר ליה הלכך כי עביד ליה חבריה הוי ליה שניס שעשאוה [לעיל ג.] ואסור מדרבנן ולא שריוה גבי כיס: **מונחת לו על כתיפו.** מבעו"י וקדם עליו היום: **רץ תחתיה.** וכל כמה דלא עמד לפוס אין כאן עקירה לאיסור: **קלי קלי.** מעט מעט כלומר בנחת: **למיעבד עקירה והנחה.** כלומר דזימנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ היכרא איכא: **כלאחר יד.** שלא כדרך זריקה כגון מכתיפיו ולאחוריו: **בשוגג.** במלאכה שהוא עושה לגדו: **אף בהמתו.** אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו דהיינו מחמר אחר חמור טעונה: **חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' עד דעביד מעשה בגופיה.** כדכתיב לעושה בשגגה והכא לא קא עביד [8] מלאכה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול הרי דבשוגג אינו חייב קרבן: **ועוד.** דקאמרת נמי במזיד חייב סקילה קשיא דתנן בסנהדרין (דף נג.) גבי נסקליס המחלל את השבת נסקל אם חללו בדבר שחייבים על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה: **מכלל דאיכא.** חילול דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה: **ואליבא דר"ע.** דאמר[9] דאורייתא הוא ניהו והוי מחלל ומיהו אין חייבין לא על שגגתו חטאת כו': **אליבא דר' יוסי.** דאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) הבערה ללאו יצאת:

רב

מעשה בגופה, ופשוטה היא. ומפורשת נמי בפרק כלל גדול. ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה, מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר. ופריק ליה דלמא בתחומין ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, ועיקרו בסוטה פרק כשם שהמים בודקין אותו, וחייב לאו כדכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. והבערה אליבא דר' יוסי דתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת.

יבמות פרק חרש (דף קיג.) משמע דהלכה כר"ל דסבירא ליה לרב חייא בר אשי [1](ומר) שמואל כוותיה. מ"ר: **דחרש אתי לאיחלופי בגדול פקח.** תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא אמרינן אתא לאיחלופי בגדול פקח: **בו ביום גדשו סאה בו'** נותן לתוכה חרדל והיא מחזקת. ה"נ כשגזרו י"ח דבר היתה חסרה גזירה זו של נותן כיסו לנכרי עד שגזרו עליה ומלאו הסאה לגמרי כמו שנתנו חרדל לתוכה: **ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה בו'** נותן לתוכה אגוזים ורמונים והיא מקיאה. כמו כן קודם שגזרו על נתינת כיס לנכרי היו מותרין להוליכו פחות פחות מד' אמות מתוך כך אתי לאתויי ד' אמות כעריבה שהיתה מקיאה עד שהסירו האגוזים והרמונים ואחר שהסירו האגוזים והרמונים שוב לא הקיאה יותר כך כשגזרו ליתן כיסו לנכרי אסרו נמי להוליך פחות פחות מד' אמות והשתא ר"ל ורבי יהושע שניהם לשבח ולא כפירוש הקונטרס דפירש דרבי יהושע דאמר שלא עשו היטב שהרבו לגזור יותר מדאי דלא משמע הכי בירושלמי בפ"ק דמכילתין דאמר התם אמר ליה ר"א אלו היתה חסרה ומלאה יאות חבית שהיא מלאה אגוזים כל מה שאתה נותן לתוכה שומשמין היא מחזקת א"ל ר' יהושע אלו היתה מלאה וחסרה יאות חבית שהיא מלאה שמן כל מה שאתה נותן לתוכה מיס היא מפזרת השמן. מ"ר: ואדרבה נ"ל שהירו קשה לו דלא שייך למימר גבי מיס כמו שמפרי"י גבי נותן לתוכה אגוזים ורמונים: **סוף סוף כי מטי לביתיה א"א דלא קאי וקא מעייל מרשות הרבים לרשות היחיד.** תימה כדשרינן להוליכו פחות פחות מד' אמות תקשי ליה נמי הכי: ואמרי

לא תצא לחולין. והוא תרומה לאסור לזרים ויחזור ויתרום הפקר אחרת: **שהוא ספק.** אי דעת גלותא היא אי לא ולר' יצחק ולאי לקטן יהיב ליה דלאו בר מצות הוא ולא לחרש דספק חייב במצות הוא: **אליבא דרבנן.** דאמרי לאו דעתא אילתא היא ולענין מצות הרי הוא כקטן: **והורם אם שאינו שלו.** בלא רשות דכתיב (דברים יד) תבואת זרעך וחרש שוטה וקטן דכתיב אשר ידבנו לבו[3] אינם לו לב להתנדב בהם"ם ירושלמי[3]: **אפילו ברשות.** דשליחות מהיכא אתרבי מכן תרימו גם אתם[3] גם לרבות שלוחכם ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית[3]: **עוד אחרת היתה.** תקנה לכים להגילו: **ואמאי לא רלו לגלותה.** להעלים דברי תורה: **כבוד אלהים הסתר דבר.** מותר להסתיר דברי תורה לכבוד שמים: **וכבוד מלכים חקור דבר.** אין להסתיר לכבוד עושר אדם וחשיבותו אלא שב ואתקריבו: **בו ביום גדשו סאה.** ביום שעלו לעליית חנניה בן חזקיה וגזרו י"ח דבר וזו אחת מהן היתה כדאמרינן בפ"ק (לעיל דף יח:) נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו שלא יוליכנו פחות פחות מד"א אם יש שם נכרי. אותו יום הרבו סייג לתורה במדה גדושה ויפה מדדו להרבות גדר בישראל: **מחקו סאה.** במדה מחוקה מדדו בו ביום שהרבו לגזור יותר מדאי ואין יכולין לעמוד בגזירתם ומתוך כך עוברין על דברי תורה נמצאת מדתם מחוקה מטפיפתה וטוב היה להם להיות מדתם טפופה ולא תבא לידי מחק מרוב גודשה: **והיא מחזקת.** את החרדל שנופל החרדל בין הקישואין. אף כאן יפה תקנו והוסיפו דבר המתקיים: **והיא מקיאה.** את הדבש שהיה בה ראשון. אף אלו ע"י גזירתם גרמו לעבור דשמא לא יאמין את הנכרי והם לא התירו להוליכו פחות פחות מארבע ואדם אינו מעמיד עצמו על ממונו ואתי לאתויי ד' אמות: **והלא מחמר.** מנהיג חמור טעונה קרוי מחמר: **ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך.** ואיזהו סתם מלאכה העשויה על ידי שניהם זו היא שהיא טעונה והוא מחמר: **מניחו עליה כשהיא מהלכת.** לאחר שנעקרה ללכת דלאו עקירה היא כדאמר בפ"ק (לעיל דף ג.) גבי הטעינו חברו אוכלין ומשקין וכיון דאדם לא מיחייב בה חטאת כי האי גוונא כאן מותר דהכא נמי מלאכה כתיב והא לאו מלאכה היא: **וקאתי למיעבד עקירה והנחה.** כשחוזרת ונעקרת ללכת אחר הטלת מיס או גלגיס: **נוטלו הימנה.** ולאחר שתחזור ותעקור רגל יניחנו: **אי הכי אפילו על חברו.** יכול לעשות כן כיון דלאו איסורא דאורייתא היא גבי כיס שרי: **לא שבגופו חייב חטאת.** כי עביד ליה איהו כוליה כגון מעביר ד' אמות ברה"ר אפי' עקרו מן הארץ דרך הליכתו חייב דהא איכא עקירת חפץ בידיס ולא בטינן עמידה אלא בטעון ועומד מבעוד יום או כשהטעינו חבירו דלא עקר ליה להאי חפץ אבל הכא הא עקר ליה הלכך כי עביד ליה חבריה הוי ליה שניס שעשאוה [לעיל ג.] ואסור מדרבנן ולא שריוה גבי כיס: **מונחת לו על כתיפו.** מבעו"י וקדם עליו היום: **רץ תחתיה.** וכל כמה דלא עמד לפוס אין כאן עקירה לאיסור: **קלי קלי.** מעט מעט כלומר בנחת: **למיעבד עקירה והנחה.** כלומר דזימנין דקאי ולאו אדעתיה אבל רץ היכרא איכא: **כלאחר יד.** שלא כדרך זריקה כגון מכתיפיו ולאחוריו: **בשוגג.** במלאכה שהוא עושה לגדו: **אף בהמתו.** אף מלאכה שעושה על ידי בהמתו דהיינו מחמר אחר חמור טעונה: **חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם וגו' עד דעביד מעשה בגופיה.** כדכתיב לעושה בשגגה והכא לא קא עביד [8] מלאכה אלא דבור בעלמא שמנהיג בקול הרי דבשוגג אינו חייב קרבן: **ועוד.** דקאמרת נמי במזיד חייב סקילה קשיא דתנן בסנהדרין (דף נג.) גבי נסקליס המחלל את השבת נסקל אם חללו בדבר שחייבים על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה: **מכלל דאיכא.** חילול דאין חייבין על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה: **ואליבא דר"ע.** דאמר[9] דאורייתא הוא ניהו והוי מחלל ומיהו אין חייבין לא על שגגתו חטאת כו': **אליבא דר' יוסי.** דאמר בפרק כלל גדול (לעיל דף ע.) הבערה ללאו יצאת:

רב

---

[1] א מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה כ סמג עשין קלד טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ג:

יא ב מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ז סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף ז:

יב ג מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ג:

יג ד מיי' פי"ג שם הלכה יב:

יד ה ו מיי' פי"ג מהל' שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' רסו סעיף יא:

טו ז מיי' פ"א שם הלכה א ב:

מוסף רש"י

והתורם את שאינו שלו. ולא נזהו בעל הבית, דשליחות נפקא לן מאתם גם אתם לרבות שלוחכם, הלכך מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם (יבמות קיג.). **ונכרי שתרם.** דפעינן מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית (שם). **מוליכו פחות פחות מארבע אמות.** ועומד לפוס וליכא עקירה ממחלת אדבע לפוס אדבע (ע"ז ע.). **המחמר.** ממחר לא שייך למימר אלא בבהמה הטעונה משאי (ע"ז טו.). **המחלל את השבת.** דתניא ליה תנא בנסקלין, כגון שמילו במלאכה גמורה, **בדבר שחייבין על שגגתו חטאת.** כגון דבר שיש בו מעשה ומלאכת מחשבת ולא המתעסק (סנהדרין טו.).

רב נסים גאון

פרק עשרים וארבעה

מי שהחשיך תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומר בו ביום מחקו סאה. זה היום הוא היום שנסמך בו ר' אלעזר בן עזריה בישיבה, כמו שאמרו בברכות בפרק תפלת השחר (דף כח) תנא עדיות בו ביום תיקנום, וכל בו ביום דאמרינן ההוא יומא איתמר. וי"ח דבר שגזרו בו ביום, באותו היום נאמרו, אחת מהן מי שהחשיך בדרך הסב מא [לפי מה] שדחו ביציאות השבת (דף יז), ולפיכך אמר בכאן בו ביום גדשו סאה, נתכוונו בדבר זה למה שהוסיפו מן הגזירות שהזכירום. **תחומין ואליבא דר' עקיבא.** עיקר דברי ר' עקיבא במסכת סוטה (פרק כלים דף כז), וכבר פירשנו דבר זה במה שעבר. **הבערה ואליבא דרבי יוסי,** גרסי לה בפרק כלל גדול (דף ע) הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי.

רבינו חננאל

[איבעיא להו לרבנן ולא איפשיט בהדיא לאיזה מהן יתן כיסו, כי] יש מהן שאומר לחרש יש מהן שאומר לקטן, ואם עשה כאחד מהן עשה. ואם אין עמו נכרי ולא חמור ולא חרש ולא שוטה ולא קטן, א"ר יצחק יש שם דרך להתיר לו להביאו במקום הראוי לשמירה והוא הבאתו פחות פחות מד' אמות, ולא רצו חכמים לגלותה. ואמרי' אמאי לא רצו חכמים לגלותה, ואמרו גזירה דלמא אתו לאתויי ד' אמות ברה"ר. **תניא ר' אליעזר אומר בו ביום גדשו סאה,** פי' בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בראש גדשו סאה, מידת הסאה ששת קבין והיא מחזקה, והוסיפו רבותינו כמה דברים מדבריהם כגון הגדישה שהיא יתירה על העיקר. והדברים שהוסיפו מהן להיתר ומהן לאיסור והכל להיות העיקר שמור ומוזהר, והוא כגון זה ששנינו נותן כיסו התירו לו לתתו לנכרי שלא יביאהו בעצמו ויחלל את השבת, זה וכיוצא בו. ולאיסור, כל גזירות שגזרו מקצת מן (היתר) המותר לעשות גדר לנשאר שהוא אסור מן התורה. ורבי יהושע אומר בו ביום מחקו סאה, פי' העמידו כל דבר על עיקרו לא פחתו ולא הוסיפו, אלא

תורה אור השלם

1 בִּבֹּר אֱלֹהִים הֶסְתַּר דָּבָר וּכְבֹד מְלָכִים חֵקֶר דָּבָר:
משלי כה ב

2 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
שמות כ ט

3 הָאֶזְרָח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעֹשֵׂה בִשְׁגָגָה: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
במדבר טו כט-ל

רבינו חננאל (המשך)

התירו העיקר המותר מן התורה, שאילו באו להוסיף מדבריהן חוששין שמא יפסדו גם דברי תורה שהן העיקר, שיבוא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מן התורה אלא מדרבנן, גם זולתי זה יש מן המצות האחרות מדרבנן כמותן ובאו לגדור נמצאו פורצים. **אמר מר [אין] עמו נכרי** מניחו על החמור. ואקשינן עלה והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. דאוקימנא כדתנא כשהיא מהלכת מניחו עליה, כשהיא עומדת נוטלו הימנה. אי הכי חבירו נמי שרי ולמה חמור ולא אמר חבירו. ופירק רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור, פי' כל מלאכה שהעושה חייב חטאת כגון טוענת משוי ד' אמות ברה"ר, אם יטענו חבירו פטור אבל אסור, ואם יטענו בהמתו מותר לכתחלה ובלבד שלא תהא עקירה והנחה. **וזה שאמר רב אדא בר אהבה היתה חבילה** מונחת **על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו,** מדדייקינן למימריה דדוקא רץ, ומפרקינן לטעמיה ש"מ **הילכתא כוותיה, ותו** דליכא מאן דפליג עליה. ופירושא דזריק לה כלאחר יד, לאו שכניסה ומפרקה אלא מהלך ברוצה וכשמגיע לפתחו מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה, וזה פירוש דזריק לה כלאחר יד שזורקה שלא כדרך מפרק ומכנס חבילות. **אמר רמי בר חמא המחמר אחד בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת, במזיד חייב סקילה.** פי' המחמר, המנהיג בהמתו ועליה משוי חייב, ודמי המנהיג בהמה טעונה משאוי כנושא משאוי על כתיפו, מדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, הקיש בהמתו לו. והשיב רבא ב' תשובות בדבר, חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה, הוקשה כל התורה לע"ז וכו' דעביד מעשה בגופה, ופשוטה היא. ומפורשת נמי בפרק כלל גדול. ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה, מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר. ופריק ליה דלמא בתחומין ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, ועיקרו בסוטה פרק כשם שהמים בודקין אותו, וחייב לאו כדכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. והבערה אליבא דר' יוסי דתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת.

מסורת הש"ס

[1] תרומות פ"ז מ"ז יבמות קיג., ב) גיטין נג.; ג) נ"ז ע. ועיין תוס' עירובין לז: ד"ה רבי שמעון), ד) [תוספת' פ"ז], ה) [ע"ז טו.], ו) [ל"ל רבה], ז) [מכות יג.: לעיל סט.], ח) סנהדרין סו. ש"ס, ט) בסנהדרין הגי' כרת, י) [לעיל סט. וש"נ], כ) [שמות כה], ל) [תרומות פ"ז ה"ז], מ) [במדבר יח], נ) [ב"מ עז:], ס) פ"ז מעשה, ע) סוטה מז.; פ) [ל"ל אמר],

תורה אור השלם

1 בִּבֹּר אֱלֹהִים הֶסְתַּר דָּבָר וּכְבֹד מְלָכִים חֵקֶר דָּבָר:
משלי כה ב

2 וּיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ:
שמות כ ט

3 הָאֶזְרָח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעֹשֵׂה בִשְׁגָגָה: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ:
במדבר טו כט-ל

רבינו חננאל (המשך)

התירו העיקר המותר מן התורה, שאילו באו להוסיף מדבריהן חוששין שמא יפסדו גם דברי תורה שהן העיקר, שיבוא אדם להרהר ולומר כשם שזה אינו מן התורה אלא מדרבנן, גם זולתי זה יש מן המצות האחרות מדרבנן כמותן ובאו לגדור נמצאו פורצים. **אמר מר [אין] עמו נכרי** מניחו על החמור. ואקשינן עלה והלא מחמר הוא ורחמנא אמר לא תעשה כל מלאכה. דאוקימנא כדתנא כשהיא מהלכת מניחו עליה, כשהיא עומדת נוטלו הימנה. אי הכי חבירו נמי שרי ולמה חמור ולא אמר חבירו. ופירק רב פפא כל שבגופו חייב חטאת בחבירו פטור אבל אסור, פי' כל מלאכה שהעושה חייב חטאת כגון טוענת משוי ד' אמות ברה"ר, אם יטענו חבירו פטור אבל אסור, ואם יטענו בהמתו מותר לכתחלה ובלבד שלא תהא עקירה והנחה. **וזה שאמר רב אדא בר אהבה היתה חבילה** מונחת **על כתיפו רץ תחתיה עד שמגיע לביתו,** מדדייקינן למימריה דדוקא רץ, ומפרקינן לטעמיה ש"מ **הילכתא כוותיה, ותו** דליכא מאן דפליג עליה. ופירושא דזריק לה כלאחר יד, לאו שכניסה ומפרקה אלא מהלך ברוצה וכשמגיע לפתחו מחזיר אחוריו כלפי פתח החצר ופניו לחוץ וזורק החבילה מעל כתיפו בחצר דרך הפתח ע"י ריצה בלא עמידה, וזה פירוש דזריק לה כלאחר יד שזורקה שלא כדרך מפרק ומכנס חבילות. **אמר רמי בר חמא המחמר אחד בהמתו בשבת בשוגג חייב חטאת, במזיד חייב סקילה.** פי' המחמר, המנהיג בהמתו ועליה משוי חייב, ודמי המנהיג בהמה טעונה משאוי כנושא משאוי על כתיפו, מדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך, הקיש בהמתו לו. והשיב רבא ב' תשובות בדבר, חדא דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה, הוקשה כל התורה לע"ז וכו' דעביד מעשה בגופה, ופשוטה היא. ומפורשת נמי בפרק כלל גדול. ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת ועל זדונו סקילה, מאי לאו מכלל דאיכא מידי דאין חייבין לא על שגגתו חטאת ולא על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר. ופריק ליה דלמא בתחומין ואליבא דרבי עקיבא דסבר תחומין דאורייתא, ועיקרו בסוטה פרק כשם שהמים בודקין אותו, וחייב לאו כדכתיב אל יצא איש ממקומו ביום השביעי. והבערה אליבא דר' יוסי דתניא הבערה ללאו יצאת דברי ר' יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת.

רב זביד מתני. להא דרמי בר חמא הכי: **אינו חייב חטאת.** דילפינן מע"ז דעד דעביד מעשה בגופיה: **אבל במזיד חייב סקילה.** מהיקישא דאתה ובהמתך דלעיל: **מי קתני.** הך דיוקא דדייקינן הא אין חייב כו' דילמא הכי קאמר המחלל בדבר שחייבין על שגגתו חטאת [ב) [חייבים על זדונו סקילה] הא דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבין על זדונו סקילה ויש שאין חייבין [ג) [על זדונו] סקילה ואין חייבין על שגגתו חטאת מחמר: **ואמרי לה אבוה דרב מרי בר רחל** ל"ג. דאבוה דרב מרי איסור גיורא שמיה. ומאן דגרס ליה גרס בתריה הכי להך ליפנא בתרא קשיא הך דרב אכשריה לרב מרי בר רחל ומניה בפורסי דבבל והך מילתא במסכת יבמות היא (דף מה:). בפורסי בלע"ז מנסטר"ל הן שוטרים. ואף על גב דאמר מר כל משימות שאתה משיס לא יהו אלא מקרב אחין[ד] הא כיון דאמו מישראל מקרב אחין קרינן ביה: **לאזהרה מיפס בים דין.** דשאר מלאכות דשבת נמי מהאי קרא נפקא להו לאזהרה הלכך לאזהרת מיתת בית דין ניתן דלא ענש מיתה אלא אם כן הזהיר הלכך עיקר אזהרתו למקוס שיש בו מיתה אתאי ולא למלקות: ואפי'

ואמרי לה רבא אבוה דרב מרי בר רחל. לא גרסינן ליה דהא מוכח ביבמות דאבוה דרב מרי גר הוה דאמר בהחולץ (יבמות מה: ושם) רב אכסריה לרב מרי בר רחל ומנייה אפורסיה דבבל וקאמר כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה ואיכא למימר דרבא אבוה דרב מרי נמי גר הוה דאם כן הוה ליה למימר רבא גיורא דאמר הש"ס בעלמא איסור גיורא ועוד דאביו של רב מרי בר רחל משמע בגמרא בתרא פרק מי שמת (דף קמט. ושם) דהיינו איסור גיורא דאמרינן איסור גיורא הוה ליה תריסר אלפי זוזי בי רבא ורב מרי בריה הורתו אלא בקדושה ולידתו בקדושה הוה אע"ג דהתם לא גרסינן רב מרי בר רחל בריה דומה הוא שאותו היה מיהו אי אמרינן שהוא היה רב מרי בר רחל איכא למימר דאיסור גיורא בא על רחל בת מר שמואל קודם שנתגייר דהא קאמר התם דהורתו אלא בקדושה הוה ורחל בת מר שמואל היתה דאמר בכמה דוכתין רב מרי בר רחל בת מר שמואל ואמרינן בכתובות (דף כג.) דבנתיה דמר שמואל איתתיין ושמא אז בא עליה ואף על גב דאתו לקמיה דר"ח ואמרו נשביתי וטהורה אני לאו כולהו אמרו הכי מיהו תימה אי רב מרי בריה דאיסור גיורא היינו הוא דיבמות אין אי איסור כל כך מימות רב עד רבא והא רב יהודה תלמידו של רב ואמרינן בקדושין (דף עב:) יוס שמת רב יהודה גולד רבא ואפילו רב מרי בנו כבר היה גדול בתורה הרבה בימי רב מדמנייה אפורסיה דבבל ורב מרי נמי אין אי כ"כ ומלאה כפירוש ר"ח דגרסינן ביבמות דרב אשי אכסריה לרב מרי בר רחל ואע"ג דביוס שמת רבא גולד רב אשי יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי כבר היה גדול בתורה וזקן ומינהו אפורסייה דבבל וכן ודאי נראה דיש בספרים רבים שכתוב בהם בשמעתא (ג) לאמרי לה ואמרי לה שמעתא דרב מרי בר רחל ומשני תרי רב מרי הוו ופירוש הוא שנכתב בספרים. מ"ר[ה]: **בלאו נמי לא מיחייב דה"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד.** תימה לר"י מה בכך מ"מ יקשה על לאו דלא תעשה כל מלאכה דכיון שבא להזהיר על מחמר ובמחמר ליכא מיתה אע"פ שבא להזהיר נמי על שאר מלאכות דשייך בהו מיתה מכל מקוס יש לו ללקות[א] כדאשכחן בנבא קמא (דף עד: ושם) דפליגי ר' יוחנן ור"א התם בעדים שהוכחשו בנפש ולבסוף הוזמו דחד אמר נהרגין ואחד אמר אין נהרגין ואמרינן נמי תסתיים דר' אלעזר דאמר אין נהרגין דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש לוקין ואי ס"ד ר"א דאמר נהרגין אמאי לוקין הוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אלא ש"מ ר"א דאמר אין נהרגין תסתיים אלמא משוס דאין נהרגין כשהוכחשו בתחילה לוקין ואע"ג דבעלמא ניתן לאו דלא תענה לאזהרת מיתת ב"ד היכא דהוזמו תחילה[ב] ועוד תימה לר"י דכל לאוין שבעולם שניתנו לאזהרת מיתת ב"ד יהיו לוקין עליהם כשלא התרו בהם למיתה אלא למלקות מההוא טעמא דלא ניתנו באותה שעה לאזהרת מיתת ב"ד[ג] וגרשה לר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דניתן למלקות כדאשכחן גבי עדות בן גרושה כדמפקינן בריש מסכת מכות (דף ב: ושם) (ד) מוהרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתב בלא תענה מלקות בהדיא אע"ג דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אינו ניתן לאזהרת מיתת ב"ד לא אמר בבכות בגמרא מעידין אנו את אים פלוני שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ומצאו זוממים לוקין ומשלמין דברי ר' מאיר וחכמים אומרים כל המשלם אינו לוקה דקאמר בשלמא לרבנן כדי רשעתו משוס רשעה אחת אתה מחייבו כו' וקשה לר"י ל"ל למימר טעמא דרבנן משוס כדי רשעתו תיפוק ליה דרבנן מוקמי לא תענה לאזהרה לעדים זוממין ולא למלקות כדמוכח התם על משנת מעידים אנו את אים פלוני שחייב מלקות ארבעים וקשה לר"י נמי היכי מצי למימר לרבנן דלאזהרה דעדים זוממים הוא דאתא ולא למלקות הא בהזמה דגלות ובן גרושה מודו רבנן דאיכא מלקות ולמאי דפרישית אתי שפיר דכי היכי דלא אתי לידי מיתה או לידי מלקות ע"י כאשר זמם לוקה משוס לא תענה כיון דהתם לא צריך קרא דלא תענה לאזהרה לכאשר זמם משוס הכי לקי במעידים אנו בפלוני שהוא בן גרושה או שחייב גלות ואתי נמי שפיר הא דתלי טעמא דרבנן התם משוס כדי רשעתו דאי לאו משוס כדי רשעתו היו לוקין משוס לא תענה אפי' לרבנן דלע"ג דסבירא להו דלא תענה לאזהרה לכאשר זמם הוא דאתא דלא ענש כאשר זמם אלא אם כן הזהיר והוי כלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד שלא נכתב למלקות אלא לאזהרת מיתה ה"מ דוקא כשחייב מלקות מכאשר זמם כגון מעידים אנו באיש פלוני שחייב מלקות אבל כשאין חייבים מכאשר זמם אלא ממון לא מצעי התם לא תענה לאזהרה דכאשר זמם הוו מודו רבנן דלוקין משוס לא תענה כמו בבן גרושה וגלות אי לאו משוס כדי רשעתו וא"ת למאי דפירש דאי לאו דגלי קרא בהדיא מלקות בלא תענה מוהצדיקו את הצדיק לא הוה מחייבינן ביה משוס דניתן לאזהרת מיתת ב"ד אם כן הא דמפיק עולא דעדים זוממים לוקין מוהצדיקו את הצדיק ברישא מכות ופריך עלה תיפוק ליה מלא תענה[ה] ומשני משוס דהוה ליה לאו שאין בו מעשה אמאי לא משני משוס דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד[ו] ותירץ דההוא שנויא לא הוה אתי אלא לרבנן דלר' מאיר איכא תרי לאוי חד לאזהרה כאשר זמם היכא דזמם מיתה או מלקות וחד למילקי עליה ולהכי ניחא טפי למימר טעמא דלאו שאין בו מעשה לאוקמא מילתא בין לרבנן בין לרבי מאיר דמתניתין דמכות אע"ג דטעמא דלאו שאין בו מעשה נמי לא אתי לר"י[ז] ולמאי דפי' איצטריך והצדיקו למלקות אפי' למאן דמחייב בלאו שאין בו מעשה ועוד היה רגיל לתרץ כיון דלא תענה סתם כתיב אכל מילי קאי ולהכי מיחייב מלקות כאילו נכתב אבן גרושה וחגלות וכאילו נכתב לא תענה שקר בממון ולבן גרושה וגלות שאז לא היה הנכתב לממון ניתן לאזהרה כאשר זמם ולכך היה ראוי ללקות עליו והכי נמי השתא אע"פ שזה לא היה ראוי ללקות על אותו הניתן לאזהרת מיתה אפי' כשאינו יכול לבא לידי מיתה עכשיו יש ללקות עליו כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה הואיל ונכתב על מיתה וממון ביחד סתם וניתן להלקות עליו בהזמת מיתה נמי ניתן ללקות כל זמן שלא יוכל לבא לידי מיתה ולפי טעם זה לא היה יכול לתרץ בריש מכות משוס דהוה ליה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד כי פריך ותיפוק ליה משוס לא תענה דאע"פ שניתן לאזהרת מיתה יש ללקות עליו הואיל ונכתב סתם על מיתה ודברים אחרים כדפרישית ולפי לשון זה לא אתי דרשה דוהצדיקו אלא למאן דאית ליה לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו כדמשני בריש מכות אבל קשה דבכל הש"ס חשיב לאו דשבת ניתן לאזהרת מיתת ב"ד ואמאי הא קאי נמי אלאו דמחמר ואהכיא דאיסי אבל לאו דלא תענה דכתיב כל העושה בו מלאכה יומת משמע סתם מלאכה דשבת היינו שבמיתה ולהכי לא משמע לאו דמלאכה דאיסי אבל לאו דלא תענה משמע שאר דברים שאין בהן מיתה ומלקות וכן לאו דמחמר דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך משמע אשאר חיובי שבת טפי ממחמר מדכתיב אתה כדקאמר הכא ש"מ מדכתיב לא תעשה ולא כתיב לא תעשו והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא (עירובין יז:) בהדי תחומין דבמלקות אין לוקין עליו אפי' לא התרו בו למיתה דכל סתם הוצאה דשבת איתא בקרא דויכלא העם מהביא ותירוץ ראשון [ט] נראה לר"י עיקר. מ"ר: והא

מסורת הש"ם

א) [בריש"א היא ועי' תוס' לעיל ו: סד"ה הא קמ"ל], ב) [יבמות מה: ע"ש], ג) [סנהדרין סו. ע"ש], ד) [עיריובין יח: כ"ק עד: סנהדרין פו: מכות יג: שבועות ל.], ה) [רש"ל], ו) [רש"ל], ז) [קידושין עו:], ח) [עי' תוספות כ"מ עג: ד"ה רבן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמוה דרב מרי בר רחל (ואמרי לה רבא אבוה דרב וכו' תרי רב מרי בר רחל הוו) תא"מ. וג"כ ס"א אין זה וכן רש"י ותוספות לא גרסי ליה: (ב) שם על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה: (ג) תוס' ד"ה ואמרי לה וכו' בשמעתא לאמרי לה וקשיא הא דרב אשי: (ד) ד"ה בלאו וכו' ברים מס' מכות מוהצדיקו את הצדיק והרשיעו את:

גליון הש"ם

תוס' ד"ה בלאו נמי וכו' בסה"ד נראה לר"י עיקר. עיין סנהדרין דף סג ע"א בתוספות ד"ה משוס דהוי:

לעזי רש"י

מנשטר"ל [מיניסטרי"ל]. פקיד, שוטר.

מוסף רש"י

לרב מרי בר רחל. מעובד כוכבים הבא על ישראלית הוה, ומנייה בפורסיה דבבל. גבאים ממונים על ישראל, ואע"ג דגר בעלמא אסור למנות פרנס על ישראל, הא קיימ דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה (יבמות מה:). לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לאו דאמור בשבת לא ניתן לענוש מלקות, אלא שאם יעבור עליו יתרה בו המתרה שהוא בסקילה ויקבל, ואם לא התרה בו סקילה והתרה בו מלקות אין דינו ללקות, אלא לענוש מלקות כתנו תמהילה (שבועות ד.). וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. לאזהרת דבר שחייבין עליו מיתת ב"ד (מכות יג:) שלא יעשה כן שמתחייב עליו מיתת ב"ד (ערובין יז: ב"ק עד:). אין לוקין עליו. דמיתת ב"ד הוא עונשו של לאו (ב"ק עד:) שלא ניתן לאו זה לאזהרה עונש מלקות כשאר לאוין, שהרי הולך להזהירו, שאם לא כן לא היה יכול לחייבו מיתה (מכות יג:) אפילו לא התרו בו למיתה והתרו בו למלקות דהשתא לא מיקטיל, אפילו הכי לא לקי, דלאזהרת מיתה ניתן ולא למלקות (ערובין יז: וכעי"ז סנהדרין פו:).

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"כ מהלכות שבת הלכה ח:

[טז] ב [מיי' פי"ח מהלכות סנהדרין הלכה כז]:

מוסף תוספות

א. על מחמר. תוס' הרא"ש. ב. בלא הכחשה. תוס' הרא"ש. ג. [ו]בכל הגמ' משמע אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה כיון שלא התרו בו למיתה, חשיב לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ד. כי ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה, או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהוזמו לבסוף, אבל למ"ד נהרגין אין סברא להעמיד בו הפסוק כיון שיכול לבא לידי חיוב מיתה. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ה. פי', ולמ"ל קרא ד'והיה אם בן הכות הרשע'. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ו. [ו]כה"ג בעלמא לא לקי. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה. ז. דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו. תוס' ב"ק עד: ד"ה הוה ליה.

רבינו חננאל

רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמא המחמר אחר בהמתו בשבת בשוגג פטור במזיד חייב סקילה. ואקשי עליה רבא המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה. ופריק, ופשוטה היא. **רבא אחוה דרב מרי בר רחל** ואמרי לה כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל. לליטנא בתרא אבוה קשיא הא דרב אשי דאכשוריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסיה דבבל (דאימה) [דאמו] מישראל הות, פירוש לליטנא בתרא דקתני רבא אבוה דרב מרי בר רחל אומר, כי רבא הוא אבוה דרב מרי בר רחל והוא מישראל קשיא ליה הא דרב אשי דאכשרי דכיון דאימיה מישראל מקרב אחיך קרינא ביה, מכלל שלא היה אביו מישראל אלא אמו, ומפורש בפרק החולץ ליבמתו. ומפרקינן דילמא תרי רב מרי בר רחל, וזה אביו מישראל. וכן תירוץ שמועה זו, רבא אבוה דרב מרי בר רחל, א"ר יוחנן המחמר אחר בהמתו בשבת פטור מכלום, בשוגג לא מחייב חטאת (והוקשה) [דהוקשה] כל התורה כולה לע"ז. במזיד נמי לא מחייב (חטאת) [סקילה], דתנן בפרק ארבע מיתות נמסרו לבית דין ו)[המחלל את השבת בדבר שחייבין על שגגתו חטאת חייבין על זדונו סקילה, הא אין חייבין על שגגתו חטאת אין חייבין על זדונו סקילה], ואוקימנא התם בתחומין ואליבא דר"ע, בהבערה ואליבא דר' יוסי. לאו נמי לא מיחייב, דהוי לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד, וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד אין לוקין עליו.

ו) כ"כ בדפוס וגם הוסיף הקטע המוקפד להלן אחר מיכות "ואליבא דר' יוסי" אמנם נראה דמקומו כאן.

והא מבטל כלי מהיכנו. פירשנו למעלה בפרק כירה (דף מג.): ע) **שתים בידי אדם ואחת באילן.** בסוכה בפ״ב (דף כב: וסס) תנן העושה סוכתו בראש האילן יש לפרש בשני עניינים העושה סוכתו בראש האילן כגון שהסכך של סוכה על גבי האילן והאילן סומך לותה שאין יכול לנענות על אותו סכך אלא אם כן ישתמש באילן שרגילין היו לתת כליהן על הסכך א״נ יש לפרש שהתקרה סמוכה באילן שבנאה בגובה ותחתיה על האילן דהשתא כל שעה שהוא מהלך בסוכה משתמש באילן: **בחיבור** גוולקי. שני שקין אחד בימין החמור ואחד משמאלו ובראש כל אחד מן השקין רלועה אחת וקושרין אותן שתי הרלועות יחד ועכשיו מונח השקר כנגד גבו של החמור והשקין מכבידין לכאן ולכאן ואי אפשר להתיר השקר אם לא יגביהו השקין מעט ונסמכין שתי השקין בכריסו של החמור והוו להו כלדדים: אפי׳ למ״ד לוקין ליכתוב רחמנא [1]לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי הוא ניהו דמיחייב בהמתו לא מיחייב: הגיע לחצר החיצונה: אמר [2]רב הונא היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה החבלים והשקין נופלים והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת [3]כי קאמר רב הונא בקרני דאומנא דלא חזיא ליה והא קא מבטל כלי מהיכנו [4]בשליפי זוטרי מיתיבי היתה בהמתו טעונה [5]טבל וששיות מתיר את החבלים והשקין נופלין ואע״פ שמשתברין התם בכולסא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזי ליה אף הכא נמי לא חזי ליה ומאי למטה אע״פ שמשתברין [6]מהו דתימא [7]להפסד מועט נמי חששו קמ״ל תניא ר״ש בן יוחי אומר [8]היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מניח ראשו תחתיה ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו חמורו של רבן גמליאל היתה טעונה דבש ולא רצה לפורקה עד מוצאי שבת למוצאי שבת מתה והאנן תנן נוטל כלים הניטלין כשהדביש [9]הדביש למאי חזי לכתיתא דגמלי ויתיר חבלים ויפלו שקין מיצטרו זיקי ויביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן מטנפי [10]וקמבטל כלי מהיכנו [11]והאיכא צער בעלי חיים קסבר צער בעלי חיים דרבנן אביי אשכחיה ליה לרבה דקא משפשף ליה לבריה אגבא דחמרא א״ל קא משתמש מר בבעלי חיים א״ל צדדין הן וצדדין לא גזרו בהו רבנן מנא תימרא דתנן מתיר (פ) חבלים והשקין נופלין מאי לאו בחבר [12]גוולקי דהוו להו צדדין וצדדין לא גזרו בהו רבנן לא בחבר אגלווקי דלא הוו צדדין אי נמי בלכתא איתיביה [13]שתים בידי אדם ואחת באילן כשרה ואין עולין לה ביו״ט מאי לאו דחק ביה באילן דהוו להו צדדין [14]וצדדין אסורין לא דכפייה לאילן ואנח סיכוך עילויה (ג) דקמשמש באילן א״ה אימא סיפא שלש בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו״ט ואי דכפייה לאילן אמאי עולין לה ביו״ט ואלא מאי צדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי״ט אלא התם בגואזא פרסכנא דאילן גופיה דופן בעלמא הוא דשוויה דיקא נמי דקתני זה הכלל [15]כל (ג) אילו שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו״ט ש״מ לימא כתנאי אין עולין לה ביו״ט [16]רשב״א אומר משום ר״מ עולין לה ביו״ט מאי לאו בהא קמיפלגי דמ״ס צדדין אסורין ומר סבר מותרין אמר אביי לא דס״ע צדדין אסורין והכא בצדי צדדין קמיפלגי מ״ס צדי צדדין אסורין ומ״ס צדי צדדין מותרין רבא אמר מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין מאן דשרי בצדי צדדין שרי נמי בצדדין איתיביה רב משרשיא לרבא נעץ יתד

ואפי׳ למ״ד לוקין. במסכת מכות (דף יג:) הכא אפי׳ לאו ליכא דאי לאזהורי אמלאכה שעל ידו וע״י בהמתו אתא כגון מחמר ליכתוב לא תעשה כל מלאכה ובהמתך מאי אתה משמע אתה לבדך ובהמתך לבדה: **בהמתו.** במלאכה הנעשית ע״י בהמתו לא מיחייב לאו גמור ללקות עליו: **טעונה כלי זכוכית.** שאין ניטלין בידו להניחן לאחר: **והאנן תנן נוטל את הכלים הניטלין.** וכלי זכוכית ניטלין הן ולמה לי מתיר את החבלים: **דאומני.** מקין דס שאין ראויין בשבת לכלום לפי שמאוסים: **והא** (ד) **מבטל לי.** כריס וכסתות כשמניחן תחת דבר שאין ניטל מבטלן מהיכנן דשוב לא יטלם משם ודמי לסותר: **בשליפי זוטרי.** משושות קטנים ששמוט הכר מתחתיהם ונופלין על הכר השני וכן עד שמגיען לאחר: **עששיות.** של זכוכית מש״ס בלע״ז ואע״פ שהעששיות משתברין. אלמא אסור להניח כריס וכסתות תחתיהן: **בכולסא.** תחיכות רחבות של זכוכית שאינם כליס ועושין מהן חלונות וכיון דליכא פסידא בשבירתן וסופן להתחך בתחיכות קטנות לא שרו להביא כריס ולהניח תחתיהן: [**טבל לא חזי ליה.** דמוקלה הוא ואפילו לכהנים לא חזי]: **ומאי אף על פי שמשתברין.** הא ליכא פסידא: **מהו דתימא להפסד מועט נמי חששו.** ויביא כריס וייתי תחתיהם דהא ודאי אי אפשר בלא הפסד מועט שנילוות נתזין בשבירתן שאינם ראוין לכלום: **שליף.** משוי של תבואה של טבל: **והא אגן תנן כו׳.** ודבש ניטל בשבת ואמאי לא רצה לפורקה: **כשהדביש.** החמין: **למאי חזי.** ואמאי אייתי רבן גמליאל: **לכתיתא דגמלי.** לכתית של גמלים רדויישדור״א: **ויפלו שקים.** דהכי תנן במתניתין בדבר שאינו ניטל. ומשני מצטרו זיקי נבקעים הנודות בנפילתן לארץ: **מטנפי.** בדבר הנשפך עליהם וקא מבטל כלי מהיכנו דשוב אין ראויין לבו ביום לכלום: **והא איכא צער בעלי חיים.** וליתי דאוריתא ולידחי דרבנן ביטול כלי מהיכנו: **קסבר.** ר״ג צער בעלי חיים דרבנן ופלוגתא היא בחלו מציאות (ב״מ לב:): **דמשפשף לבריה אגבא דחמרא.** בשבת לשעשע התינוק: **קא משתמש מר בבעלי חיים.** ותנן (ביצה דף לו.) לא רוכבין על גבי בהמה וה״ה לכל תשמיש: **לדדין.** שאינו מרכיבו עליו אלא משפשפו על לדי גבו ואין זה דרך תשמישו ורבנן לא גזרו בה: **מאי לאו בחבר גוולקי.** דאי אפשר לשון אחר בלשון יחד ברלועות ומרכיבין על החמור זו מכאן וזו מכאן ולריך לסלקן יחד וליקרב אצל החמור ומשפשף עצמו ונשען גופו בצדי החמור: **בחבר אגלווקי.** שתים שאין מחוברות יחד אלא על ידי טבעת מתכת שבראש הרלועה ובו מסמר קטן כעין שעושין לחבק שקורין לינגל״א שאינו לריך אלא למשוך מעט והמסמר יוצא והן מתנתקות זו מזו: **אי נמי בלכפא.** כעין שעושין לדרדור יין שיש בהן טבעות של חבל לכל אחד ואחד ומכניס טבעת בטבעת ונוטל עץ כפוף קטן ומכניסו בפנימי ושוב אינו יוצא מחברו וכשבא לסלקו מושך העץ אליו והן מתנתקין זה מזה ונופלין: **שתים בידי אדם ואחת באילן.** גבי סוכה תנן שכשירה בג׳ דפנות ואם עשה שתים כהלכתן והשלישי עשה באילן כשירה. דפנות לא איכפת לן אם מחוברות הם וה״ה אם כולן נקבעות באילן. והא דנקט שתים בידי אדם רבותא אשמועינן דאפילו הכי אין עולין לה לאכול ולישן באותה סוכה בי״ט מפני שסככה קשור בדופניה ונשען עליה והוא משמש על סככה ונותן כליו ונמצא משתמש באילן. כל כיסה דסוכה נקיט בלשון עלייה במסכת סוכה לפי שרובן עושין סוכותיהן בראש גגן דבכמה דוכתין תנן בה הכי (ה) אין מטריחין אותו לעלות (ו) אמר להם העלוס לסוכה (מ) אבל מוריד הוא את הכלים וכן הרבה: **מאי לאו דחק ביה באילן.** ואותיב ביה קנים של דפנות בנקבים שנקב הרבה בגופו של אילן וסיכך שוב על אותן דפנות ומ״מ אין כאן משמש אלא בצדי אילן: **דכפייה לאילן.** לענפיו העליונים הטה לצד אילן אחר וכן של זה לזה וקשרן אלו עם אלו ומהן נעשה הדופן: **אמאי עולין לה בי״ט.** הרי הסכך נשען עליו והוא משתמש בו: ה״ג **אלא מאי לדדין אסורין סוף סוף אמאי עולין לה בי״ט אלא הכא בגוואזא פרסכנא שאילן גופיה דופן בעלמא שוייה.** גוואזא פרסכנא אילן שענפיה הרבה יוצאין מצדדין ומתפשטין לכאן ולכאן ושוינהו דופן בעלמא לסוכה ולא סמך הסכך עליהן. ולהכי נקט גוואזא פרסכנא ולא שבקיה כדקא ס״ד דבכפייה ולישני כגון דלא סמך הסכך עליה משום דכיון דדופן רביעי הוא שאינו לריך לסוכה דהא בג׳ כשירה והסכך נמי לא סמך עליה לא טרח למעבד לו דופן להכי אוקמא בגוואזא פרסכנא וממילא הוא בלא טרחא: **מאי לאו בהא קמיפלגי כו׳.** וכגון דחק באילן ומותיב קנים בצדדין וסיכך עליהן דהוה ליה משתמש בצדדין כשמשתמשין על ידי סככה דאי לא בהא פליגי במאי מוקמא פלוגתייהו דהא כולי עלמא סברי אסור להשתמש באילן: **אמר אביי.** א״נ בהכי פליגי ליכא למימר דסבירא ליה (לת״ק) (ז) לדדין מותרין דהני לאו לדדין נינהו אלא לדי לדדים (ח) שהקנים הנתונים בנקבים לדדין והסיכוך הנתון על גבן לדי לדדים ובלדי לדדים פליגי: יתד

הבהמה מביאין שק וטוענין אותו מצד אחד ושק האחר מצד השני, ומביא חבל וקושרן ומחברן ומשרבבן בצידי הבהמה, וכשמבקשין לפרק משאו מגביה השקין לרפוף קשר החבל להיות נוח להתיר, ומתיר ומניח השקין והן יורדין מצידי הבהמה, ויורדין לארץ. נמצא מגביה ומוריד השקין בצידי החמור כאשר אני מגביה ע״ג החמור, והוא יורד בדרך שיפשוף. אמר ליה אביי אינו אומר מתיר החבלים בחבר גואלקי אלא באבר גואלקי כדתנן כיצד מאברין את הערים ומפרשינן ליה מלשון אבר כן מוסיף כמין אבר בגואלקי, והוא למעלה כדאמרינן בפרק לא יחפור [ב״ב כד:] באברוורי הוו יתבי. פי׳ אברוורי, למעלה מן המשאוי

עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי׳ פכ״א מהלכות שבת הלכה י סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סי׳ רסו סעיף ט: יח ד ה מיי׳ שם טוש״ע שם ומיומן שם סעיף יח: **יט** ו מיי׳ פ״ד מהלכות סוכה הלכה ו טוש״ע א״ח סי׳ תרכח סעיף ג:

רב נסים גאון

ואפילו למאן דאמר לוקין. כלומר שר׳ ישמעאל סבר כי לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב״ד לוקין עליו, ור״ע סבר לאו שניתן לאזהרת [מיתת] ב״ד אין לוקין עליו.

והא קא מבטל כלי מהיכנו. כבר פירשנו בפרק מפנין שעיקרו בפרק כירה, ופירשנו כי החלוקה בצער בעלי חיים דאורייתא או דרבנן תמצא בפרק אלו מציאות.

רבינו חננאל

ואפילו למאן דאמר לוקין א״כ ליכתוב קרא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך, אתה למה לי, אלא לומר לך כל מלאכה [הוא] ניהו דכי עביד מיחייב, בבהמתו לא מיחייב. והלכתא כר׳ יוחנן דהא דרמי ליתא, דרבא אהדר עליה ופריך לטעמיה, ואע״ג דפריש לנפשיה, לא שבקינן דברי רבא וסמכינן אשנוייה. **הגיע לחצר החיצונה נוטל הכלים וכו׳.** אמר רב הונא **היתה בהמתו טעונה כלי זכוכית מביא כרים וכסתות ומתיר (הכלים) [והחבלים] והשקין נופלים.** ואקשינן עלה והתנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת וכלי זכוכית ניטלין בשבת ולמה אינו נוטלן בפני עצמן. ופריק רב הונא מי סברת הא דאמרי היתה [בהמתו] טעונה כלי זכוכית בכוסות ואשישות קאמינא דשרי לטלטלן בשבת, בקרני (דאוני) [דאומנא] קאמינא שמוצצין בהן הדם שאסור לטלטלן. (ולמה אסור לטלטלן והא קיי״ל דבר שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך [גופו ו]מקומו שרי). **תוב** אקשינן עליה הא אמרת מביא כרים וכסתות ומניח תחת משאוי הבהמה כדי שיפלו כלי זכוכית הללו על דבר רך שלא ישברו, והלא אסור להשתמש באותן הכרים והכסתות כל זמן שאילו כלי זכוכית עליהן ואינו יכול לישן בהם והנה מבטל כלי מהיכנו. ופריק רב אשי בשליפי זוטרי, פי׳ שמנער את הכר או את הכסת מעט והן נופלות כי הא דתנן מעות שעל הכר מנער את הכר והן נופלות. **ואקשינן** עליה היתה בהמתו טעונה טבל וששיות, מתיר החבלים והשקין נופלים ואע״פ שמשתברין. ופריק רב הונא אילו הששיות אינם כלי זכוכית עשויין אלא כולסא, פי׳ חתיכות גדולות כדכתיב ברזל עשות, ורוצה להכניסם לבור לעשות מהן כלי זכוכית. והילכתא כרב הונא דאע״ג דאיתותב הא שני לה, ושנוייא שינויין אינון דהא מתרץ לה מאן דמותבה. ואמרינן דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל דלא חזו ליה, פירוש אלא אחר שיתקנן, אף האי נמי לא חזי ליה. והא דתניא רבי שמעון בן יוחי אומר היתה בהמתו טעונה שליף של תבואה מכניס ראשו תחתיו ומסלקו לצד אחר, הילכתא כוותיה שאינו מפרק אלא מכבידו לצד אחר ונופל מעצמו. **ובאנו** להקשות ממשנתנו אדרבן גמליאל שהיתה חמורו טעונה דבש ולא רצה לפרק חמורו, והא אנן תנן נוטל את הכלים הניטלין בשבת, וזה הדבש הוא ראוי לאכילה היה לו לנוטלו. ומפרקינן דבש זה הדביש, פי׳ הוספסד דמפרש בפרק המפקיד. ותוב אקשינן עליה היה לו להתיר החבלים ומעצמו יפלו השקין. ופרקינן חייש דילמא כשיפלו השקין בקרקע מצטרו זיקי, ופירושו מתבקעין הנודות שהדבש בהן, כדכתיב וילכו ויצטיררו. ותוב אקשינן עליה היה לו להביא כרים וכסתות ויניח תחתיהן ויפלו השקין בהן ולא יתבקעו דהכי שרי למעבד כרב הונא. ופרקינן אם יפלו זיקי אילין על הכסתות נמצא מבטל כלי מהיכנו, ואם תאמר ינערם ויטול הכסתות כמו שאמרנו למעלה, אע״פ שינערם אינן ראויין להשתמש בהן היום דקא מיטנפי. עוד אקשינן עליה ולמה הניח חמורו טעונה, הא איכא צער בעלי חיים, ופריק רשב״ג צער בעלי חיים דרבנן. **אביי**

מסורת הש״ס

(א) [עמ״ס תוס׳ לעיל מג: ד״ה כגון], (ב) [ע׳ תוס׳ שם. ד״ה טבלן], (ג) [פסחים טו: כ: נה: ביצה לו. ב״ק קיז. ב״מ לח:], (ד) [עי׳ רש״י ב״מ לח. ד״ה הדביש ובפרש״י פסחלרין קפ. ד״ה מדבש], (ה) [לעיל מג. וש״נ], (ו) [ב״מ לב:], (ז) [פי׳ שקים עניון ועי׳ בערך חבר פי׳ גאליכות], (ח) סוכה כב:, (ט) [עיבורין לג.], (י) [תוספתא סוכה פ״ג], (כ) [בריתא סוכה כט.], (ל) [שם כו:], (מ) [סוכה מח.], (נ) [ל״ל לר׳ מאיר] וש נוסחין לרשב״ג רש״ל, (ס) ס״א שהגזע לדדים והקנים המנוים בנקבים לדדי לדדים וגי׳ שלפנינו עיקר רש״ל, (ע) שייך אחר ד״ה במיכון,

תורה אור השלם

1 וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתְּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: שמות כ ט

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ומנא תימא דתנן מתיר החבלים: (ב) שם דקמשתמיש באילן: (ג) שם זה הכלל כל שאילו ינטל לאילן: (ד) רש״י ד״ה והא קא מבטל כלי מהיכנו כריס:

לעזי רש״י

מש״ש [משי״ש]. ערימות. ר״דרדישדור״א [ר״דרדישדור״א]. שפשוף, פצע.

עשקנ״ס [טשקי״ש]. תיק. צינגל״א. חבק (רצועת-בטן לסוס וכיו״ב).

מוסף רש״י

והא קא מבטל כלי מהיכנו. שהיה מוכן מתחילה לטלטלו ועכשיו עושהו מוקצה (לעיל מג.) דלומה לסותר בגין (ע״ל קכח:). **כשהדביש.** התקלקל ונעשה צלול מתחת ממיותת (סנהדרין קא.) לו: **יצא טעם דובשנו והחמיץ,** אשמע״ל בלע״ז, כמו (שיר לא) ובכל תבואתי תשרש, תעקר שרשיה, וכמו (קהלת יב) עד לא יתרק חבל הכסף, יפחתו רמוקות עבותיה (ב״מ לח.). **לכתות דגמלי.** לכתיתה שעל הגמל שגנו כתוש ומקוקב מחמת משאוי אייתי״ל בלע״ז (שם). **שתים בידי אדם ואחת באילן.** הוחיל והם יטול האילן נופל קרקעית הסוכה, שאינו יכול לעמוד בסמיכת שתים שבאגרן, אין עולין לה ביו״ט, דמשתמש באילן (סוכה כג.).

רבינו חננאל (המשך)

אשכחיה לרבה דקא משפשף לבריה אגבה דחמרא. פי׳ שפשוף, כדאמרינן ואם מבערב ישפשף, כלומר יולך ויביא ידו על גופו שיוסר מעליו טינוף הקרי. כן (רבא) [רבה] היה מעלה ומוריד בנו כעין שפשוף ע״ג החמור מן הצד, לא על שדרו של חמור כדרך רכיבה אלא היה מושיבו ע״ג החמור והתינוק מיגנדר ונחית ואביו מחזיק בו ומחזירו שלא יפול לארץ. א״ל אביי משתמש מר בבעלי חיים, כלומר המשתמש בב״ח עובר משום הא דתנן ולא רוכבין על גבי בהמה. השיבו רבה אינו [על] שדרו של חמור אלא בצידי החמור אני משפשף, (ויגדלן) [וצדדין] לא גזרו בהו רבנן, מדתנן מתיר החבלים והשקין נופלין, מאי לאו בחבר גואלקי ולא גזרו בהו רבנן. פרוש חבר גואלקי, כשטוענין

יתד. גגר: **והלה בה כלכלה.** ונתן בה עירובו והוא נתכוון לשבות למטה תחת האילן: **למטה מי׳ טפחים.** אם הכלכלה בתוך י׳ לארץ עירובו עירוב דהוא ועירובו ברה״ר אבל למעלה מי׳ ואמצע כלכלה רחבה ארבעה הויא לה כלכלה רשות היחיד והוא נתכוין לשבות ברשות הרבים ואינו יכול ליטלו שם ולאכלו וכיון דאינה סעודה הראויה לו אינו קונה שביתה על ידה: **טעמא דנעץ יתד.** דכי שקיל לעירובו משתמש בצדי צדדין אבל לא נעץ יתד אלא קשרה בצדי אילן לא: **הכא בכלכלה דחוקה.** שפיה לר וקלרה היא ומכניס ידו לתוכה בדוחק הלכך אי ממש הוה קטר לה בצדי אילן כי שקיל ליה לעירובה מניד ליה לאילן הלכך כי איכא יתד הוא דשרי ואי לא לא: **האי דרגא דמדלא.** סולם שעולין בו לסוכת נוכרים שעושין ע״ג קונדיסין גבוהין והיא סמוכה לאילן: **לא לינחיה.** דאם הסולם אדיקלא לא יסמוך דאם הסולם לגד דקל דכי סליק משתמש בצדדין: **אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא.** יתקע יתד בצדי האילן ויסמוך הסולם עליו דהוה ליה יתד לדדים וסולם לדי צדדין: **וכי סליק לא ליגח כרעיה על היתד אלא אקניא.** על שליבות הסולם או קניס היולאים מהקונדיסין: **מתני׳ פקיעי עמיר.** קשין של שבלים (ג) (שאותם שאוגדים מתירין אותם שיהו נוחין לבהמה לאוכלה: **מפספסין.** שכן דרך שמפזרים לבהמה העשבים ויפין לה לאוכלן שבשהן דחוקין מתחממין ואינה מריחה ריחה כל כך וקלה בהן: **אם הכיפין.** מפרש בגמרא וכן זירין: **אין מרסקין.** אין מחתכין: **שחת.** עשב של תבואה והוא אספסתא ומשום דטירחא דלא צריך הוא: **רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה.** ששייה דקות וקשין לה: **גמ׳ הן הן פקיעין הן הן כיפין.** כולן קשין של שבלין הן מיהו פקיעין תרי שאינן קשורין אלא בשני ראשים: **כיפין הנם.** קשורין ג׳ ד׳ [אגודים]: **זירין דתרזא.** ענפים נחין של ארז שמזדרין אותם ובעודם נחין ראויין לבהמה ורוב בני אדם מניחין אותם לעגלים: **וה״ק מתירין פקיעי עמיר ומפספסין.** דכיון דמעיקרא אוכלא מינהו מותר לטרוח בהן להכשירם למתקן לה. ואת הכיפין אף הן מתירין ומפספסין ואע״ג דנפיש טרחייהו. אבל לא הזירין לא לפספס ולא להתיר דכיון דמעיקרא סתמייהו לאו אוכלא והשתא הוא דמשוי להו אוכלא ה״ל אולודי אוכלא בשבת: **מיטרח באוכלא.** בדבר שתחילתו אוכל קודם תיקון זה טרחינן ומכשרינן לייפותן לה: **הן הן פקיעין הן הן זירין.** שניהן בקשים של שבלים ומה שהתיר בזה התיר בזה ודקתני אבל לא הזירין אפספוס קאי: **וה״ק מתירין פקיעי עמיר.** דכל זמן שהוא קשור לאו אוכלא הוא ומתירו לשויי אוכלא ומשום נער בהמה שרי אבל פספוס לא דסגי ליה בהתרה ואיתעביד אוכלא ופספוסיה לתענוג בעלמא הוא ומטרח באוכל בדבר שהוא כבר אוכל בלא תיקון זה לא טרחינן. ומפספסין את הכיפין דתרזא דבלאו פספוס לא הוי אוכלא. אבל לא את הזירין לפספס אלא להתיר שלשה אוגדיהן בפקיעין דהתרת אוגדיהן שויי אוכלא הוא: **אין מרסקין.** סיפא דמתניתין היא וחד טעמא: **דרכיכי.** כגון חרובין נחין דראויין למאכל בהמה בלא ריסוק וריסוק דידהו לתענוג בעלמא: **דאקושי.** קשין כגון שיבשו: **בעילי זוטרי.** עייריס קטנים שאף השתת קשה להם ולריכה ריסוק לשויי אוכלא: **לדקה אין.** דהוה ליה שויי אוכלא: **לגסה לא.** דהוה ליה מטרח באוכלא: **אי אמרת בשלמא.** שמע רבי יהודה לת״ק דאמר מיטרח באוכלין אסור ואין מרסקין ברכיכי קאמר אבל שויי אוכלא שרי היינו דקאמר ליה רבי יהודה חרובין לדקה לית לן למיסר דשויי אוכלא הוא ואע״ג דרכיכי אלא אי אמרת קסבר ת״ק מיטרח באוכלא שרי שוי אוכלא אסור ואין מרסקין דקאמר דבאקושי קאמר דשויי אוכלא הוי: **רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה.** בתמיה הא כל שכן לגסה למיטרח באוכלא הוא ושרי הכי ה״ל למיתני ור׳ יהודה מתיר בחרובין לגסה דהוה ליה מיטרח באוכלא. והא ליכא למימר דר׳ יהודה מפיך דשויי אוכלא שרי מיטרח באוכלא אסיר דהא ת״ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שויי אוכלא הוא וה״ל למיתני ורבי יהודה מתיר סתמא בין דקה בין גסה ועוד הוה ליה למיסרי נמי זירין להתיר ולפספס דשויי אוכלא נמי הוא: **דדייקא.** כוסמת יפה ומדקת אוכלין בפיה: **והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה דקה ממש.** ורבי יהודה את״ק קאי: את

למטה מי׳ טפחים עירובו עירוב. קשה אמאי עירובו עירוב והא כרמלית הוא כיון שרחבה ארבעה ואסור לטלטל לרה״ר וי״ל אין כרמלית בכלים כדפירש בקונטרס בפ״ק דמכילתין (דף מ.) גבי היתה קופתו מונחת כו׳ [6] אי נמי כרבי דאמר [7] כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות: **אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן.** מדמשני רב פפא הכי משמע דסבירא ליה לדדין מותרין ורב אשי משמע בסמוך דסבר דאסורין מדאמר רב אשי בסמוך השתא דאמרת לדדין אסורין וקשה לי הא איפכא שמעינן להו במסכת חגיגה בפ״ב (דף יח. ושם) דאמר רב פפא שמע מינה לדדין אסורין דאי סלקא דעתך לדדין מותרים נסמוך ארישא דלדדין מינהו רב אשי אמר אפילו תימא לדדין מותרין כל דלהדי גבה כגבה דמי [1]: **והלכתא** צדדין אסורין צדי צדדין מותרין. ותימה לרבי אמאי לא חשיב הני בהדי יע״ל קג״ס דהלכה כאביי (בבבא מציעא דף כב:) דאמר רבא מאן דאסר בצדדין אסר נמי בצדי צדדין ואביי אמר בצדדין כולי עלמא לא פליגי: [דאסור] ובצדי צדדין פליגי:

רב יהודה אמר הן הן פקיעין כו׳ וה״ק מתירים פקיעי עמיר כו׳. פירש בקונטרס דהתרת פקיעים הוא שויי אוכלא ולריך לפרש [1] נמי בהא דרב יהודה חשיב התרת פקיעין שויי אוכלא ורב הונא לא חשיב לה שויי אוכלא מדשרי לה[2] ואין נראה לרבינו תם לאפלוגיהו בהכי אלא לתרוייהו לא הוא התרת פקיעי עמיר לא שויא אוכלא ולא מיטרח באוכלא דלא שייך טורח בהתרה[3] ולהכי שריא לתרוייהו.[4] מ״ר: מין

להתיר אמר רבא מאי טעמא דרב יהודה קסבר [5]שווי אוכלא משוינן מטרח באוכלא לא טרחינן תנן [6]אין מרסקין את השחת ואת החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה מאי לאו חרובין דומיא דשחת מה שחת דרכיכי אף חרובין דרכיכי אלמא לא טרחינן באוכלא ותיובתיה דרב הונא אמר לך רב הונא לא שחת דומיא דחרובין מה חרובין דאקושי אף שחת דאקושי היכי משכחת לה בעילי זוטרי ת״ש רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה לדקה אין לגסה לא אי אמרת בשלמא ת״ק סבר מיטרח באוכלא לא טרחינן שווי משוינן היינו דקא אמר ר׳ יהודה [8] החרובין לדקה נמי שווי אוכלא הוא אלא אי אמרת ת״ק סבר שווי אוכלא לא משוינן מיטרח באוכלא מטרחינן רבי יהודה [9] דמתיר בחרובין לדקה כל שכן לגסה מי סברת דקה דקה ממש מאי דקה גסה [10] ומאי קרי לה דקה דדייקא באוכלא הא מדקתני רישא בין דקה ובין גסה מכלל דרבי יהודה דקה דקה ממש קאמר קשיא תא שמע [3]מחתכין את

יתד באילן ותלה בה כלכלה למעלה מעשרה טפחים אין עירובו עירוב למטה מי׳ טפחים עירובו עירוב טעמא דנעץ יתד באילן הא לא נעץ אפילו למטה מי׳ טפחים אין עירובו עירוב והא האי תנא דקאסר בצדדין וקשרי בצדי צדדין אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן דבהדי דשקיל ליה לעירובו קמניד ליה לאילן וקמשמש באילן גופיה [4]והלכתא [5]צדדין אסורין צדי צדדין מותרין אמר רב אשי השתא דאמרת צדדין אסורין האי דרגא דמדלא לא לינחיה אינש אדיקלא דהוו להו צדדין אלא לינחיה אגוואזי לבר מדיקלא וכי סליק לא לינח כרעיה אגוואזי אלא ליתנה אקנין: **מתני׳** מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין את הכיפין אבל לא את [6] הזירין אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני בהמה בין דקה ובין גסה רבי יהודה מתיר בחרובין לדקה: **גמ׳** אמר רב הונא הן הן פקיעין הן הן כיפין פקיעין תרי כיפין תלתא [7] זירין דארזי וה״ק מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין והוא הדין לכיפין אבל לא את הזירין לא לפספס ולא להתיר אמר רב חסדא מאי טעמא דרב הונא קא סבר למטרח באוכלא טרחינן לשויי אוכלא לא משוינן רב יהודה אמר הן הן פקיעין הן הן זירין פקיעין תרי זירין תלתא כיפין דארזי וה״ק [8]מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה אבל פספוסי לא וכיפין פספוסי נמי מפספסינן אבל לא הזירין לפספס [א] אלא

כ א מיי׳ פכ״ז מהל׳ שבת הלכה ט סמג לאוין סה טוש״ע א״ח סימן שה סעיף יח: **כא** ב ג מיי׳ פכ״ז מהל׳ שבת הל׳ יח טוש״ע א״ח סי׳ שכד סעיף ד:

כב ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ח:

מוסף תוספות

א. דהא סבר רשווי אוכלא לא משווינן. תוס׳ הרא״ש. ב. שדבר קל הוא. רמב״ן. ג. ובפספוס הוא שחלקו לאסרו משום מיטרח באוכלא או משום שוויי אוכלא. רמב״ן.

רבינו חננאל (המשך)

האילן והכלכלה צידי צדדין ולפיכך למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, אבל אם לא נעץ יתד ותלה בו אלא תלה באמירי האילן אפילו למטה מעשרה אין עירובו עירוב דהוה ליה צדדין. הרי נתברר כי זה החנא אוסר בצדדין ומתיר בצידי צדדין. ופריק רב פפא אליבא דרבא הכא בכלכלה דחוקה וכו׳, ודברי רב פפא פשוטין הן. ומסקינן בה והילכתא צדדין אסורין צדדי צדדין מותרין. **דרגא דאמדלא.** סולם העשוי לעלות בו בערסל והוא שכתוב, כמלונה במקשה, והוא מלונה לשומרי פירות. ודקדק רב אשי מזו ההלכה שאסור להניח סולם על הדקל ולעלות בו שנמצא משתמש בצידי האילן ואסור, ופירש שאם יחקוק באילן וניחה באותה חקיקה גואזי שהן עצים וניחה באותן העצים הסולם, ונמצא הסולם נתון בעצים כמין הכלכלה ביתד ושרי. וגם אסור להניח רגלי העולה באותה סולם בעצים הנעוצין באילן מפני שהן צדדין והצדדין אסורין, וכי אינו מותר לו להשתמש ולעלות אלא בקנים שהן מעלות הסולם והן שליבותיו שהן ודאי צדדי צדדין. מתירין **פקיעי עמיר כו׳.** פי׳ פקיעי, אגודות כדתנן פקעת גמי. בא רב הונא לפרש משנתנו ואמר הפקיעין והכיפין שניהם אגודות קשורות הן, אלא [ש]הפקיעין שתי אגודות בפקיע, והכפין שלש אגודות בכף. זירין דארזי, כשמתגדלין ומתקשין נקראין [זירי] דארזי, והן אחד אחד ואינן נאגדין באגודה, ואם אגדן [נ״א: אגודין] בחזקתן עומדין. ותרצה רב הונא למתניתין הכי, מתירין פקיעי עמיר לפני בהמה ומפספסין, פי׳ מפספסין מפרכין כעין [נ״א: כגון] פיתות לרככן (לית) [להיות] נוח לאכילה. ומצינו בתלמוד א״י שאמרו בענין תיקון פתילה מפספסין, ופי׳ מחרכין, כדכתיב ושער ראשיהון לא התחרך. ונראין [נ״א: ומראין] הדברים שהחריכה מרככת כעין הפתיתה דהוא מעין בסיסה, כדאמרינן בידות האוכלין שבססן לגורן. וכשם שמתירין ומפספסין הפקיעין, הוא הדין לכפין, אבל הזירין לא יפספס ולא יתיר אם נקשרו. **ובא** רב חסדא ופירש טעמא דרב הונא (ואמר) [דאמר] בהעמידו למשנתנו שמתירין ומפספסין הפקיעין והכפין שהן מקודם אוכל ויכולין להיאכל כמות שהן, וכל ההתרה והפספוס לא להוסיף להם אלא הכשר לאכילה בלבד, דייקינן מדבריו הללו דקסבר מותר למיטרח באוכל ולהוסיף לו הכשר, אבל אם אין יכול להיאכל כגון הזירין שהן דארזי אלא אחרי התר ופספוס אסור, וזהו

עין משפט נר מצוה

לשוויי אוכלי לא משוינן. **ורב יהודה** חלק על רב הונא לדברי רבה דאוקמינהו לדברי רב יהודה שוויה אוכלא לא משווינן, ואמר רבה מדתרצה למתניתין שהפקיעין [והזירין שניהן אגודות (מפספס למה הן), מיהו הפקיעין שתים באגודה (והעמידן) [והזירין] ג׳, מותר להתיר הפקיעין שקשרן אמין], ואם לא יתירם אינן נאכלין בטוב, ושלש אין קשרן אמין ונאכלין וכיון שיכולים להיאכל קסבר אטרוחי באוכלא לא טרחינן. ואם יש לומר מניין לנו ראייה שיש הפרש בין ב׳ לג׳ שאילו קישרם אמין יתר מאילו, מצאנו לדבריהן שאומרים נימה אחת קשורה חוצצת, ג׳ אין חוצצת, ב׳ איני יודע. פי׳ ג׳ אינן חוצצת שאין קשרן מתחזק ומרפרף הוא והמים באים בתוכו לפיכך אינן חוצצין, אבל הכפים שהן זירי והן קשין כמו שאמרנו למעלה, מפספסין כדי לשוותם אוכל וכ״ש שמתירין. **ובאנו** להקשות לרב הונא מסיפא דהא מתניתין דקתני אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין, ופשוטה היא. ופריק רב הונא לא, שהחרובין רכין הן כמות שהן שחת שהן רכין ויכולין להיאכל אין מרסקין אותן אלמא לא מטרחינן

הגהות הב״ח

(א) במשנה אם הכיפין אבל לא אם הזרדין אין: (ב) גמ׳ כיפין תלתא זרדין דתרזא וכו׳ אבל לא אם הזרדין לא ליפספסא וכו׳ למעמא דאוכלא עומדין לשווייי אוכלא לא משוינן וכו׳ הן הן זרדין פקיעין תרי זרדין תלתא וכו׳ אבל לא הזרדין לפספסא: (ג) שם היינו דקא אמר ר׳ יהודה חרובין לדקה נמי שוויי אוכלא: (ד) שם ר׳ יהודה מתיר כל״ל ואות ד׳ נמחק: (ה) שם מאי דקה גסה ואמאי קני: (ו) תוס׳ ד״ה ר׳ יהודה וכו׳ ולריך לפרש דפליגי נמי בהא:

גליון הש״ס

גמ׳ והלכתא צדדים אסורי׳. עיין עירובין דף לג. ע״ש: **תוס׳** ד״ה למטה מי׳ וכו׳ א״נ ברבי וכו׳. ותמוה דא״כ אפי׳ לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הוי רק שבות וא״ג בה״ש. אח״כ ראיתי שתמה כן בתוספת מעשיל לדקה סימן ט׳ ולענ״ד י״ל דנ״מ בע״ש שאל להיות ביו״ט והניח עירוב בערב יו״ט בכלכלה זו שיהיה עירוב ביו״ט ושבת. ולפי דב׳ קדושות הן לריך שיהיה עירובו קיים ביה״ש דקודם שבת וכזה אם לא נעץ יתד לא מהני עירובו לשבת דבה״ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממנ״ש אסור אי הוי יום והוא יו״ט או לילה והוא שבת אחר בשימוש בממובר אבל בנעץ יתד דמלד עלמא מכרמלית לרה״ר ליכא איסור הוצאה ביו״ט ובה״ש מותר דמשום שבות לא גזרינן בה״ש דדלמא עדיין יום וליכא איסור הוצאה:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ לפספס אלא להתיר. נ״ב גירסת הרי״ף ולא להתיר ונכון מאד:

רבינו חננאל

כגון שהיה צד המשאוי האחד כבד והשני קל ורצינו להשוות המשאוי שלא יהיה [6]מטרטן, ומוסיף על הצד הקל דבר להשוות המשקל שלא יהיה אחד מהן מכריע. ועליו אמרה משנתנו מתיר החבלים והשקין נופלים שהקשר למעלה הוא ואין צריך להבביה שק ולא להורייד אלא כשמתיר החבל נופלין אבר גואלקלי, נמצאו גואלקי על צידי בהמה, ואבר זה על גואלקי נמצא אבר זה צדי צדדין. אי נמי בגואלי, דגואלקי עצמן אינן קשורין בחבלים אלא כמנהג שהיה לאורחים המהלכים בדרכים שעושין בראש השקין כמין קרסים ולולאות מן החבלים ומכניס הקרסים בלולאות. אי נמי לולאות בלבד ומכניס בהן עץ ומחברן וכשרוצה לפרקן מושך העץ ההוא והן נופלים ונקרא העץ ההוא לכתא ואינו מגיע לצדדין, ואותו האבר נמי שמוסיפין על המשאוי הוא צדדי צדדין והוא מותר אבל הצדדין אסורין. **ועוד** אקשי ליה אביי לרבה הא ב׳ בידי אדם ואחת באילן כו׳. ופריק רבה התם דכפייה לאילן וסיכך על גביו שנמצא משתמש באילן עצמו. תוב אקשינן עליה מסיפיה דקתני ג׳ בידי אדם ואחת באילן כשרה ועולין לה ביו״ט, ואי כפייה לאילן וסיכך ע״ג אמאי עולין לה ביו״ט הא משתמש באילן ואסור. ופריק ליה התם (פרסיכאנא ג)[גוזא ופרסיכנא], פי׳ (גיחא) [גוזא] ופרסיכנא, תרתב מאבקא. ועלה דייקינן זה הכלל כל שינטל האילן ויכולה לעמוד עולין לה ביו״ט. **לימא כתנאי אין עולין לה ביו״ט כו׳,** סברי לה כגון דחק באילן ונתן הנסרין שהן הסכך באותה החקיקה והן הצדדין, זה אוסר להשתמש בצדדין וזה מתיר. אמר אביי כולי עלמא צדדין אסורין והכא בצידי צדדין פליגי, פי׳ כגון דחק באילן ונתן באותה החקיקה עץ חזק כמין קורה ושם ראשי הנסרים שהן הסכך על אותו העץ הנתון כמין קורה, שנמצא העץ ההוא צדדי האילן והנסרים הנתונים על גביו צדדי צדדין. רבא אמר צדדין וצדדי צדדין דינם אחד, האוסר בצדדין גם בצידי צדדין אוסר והמתיר צדדי צדדין גם בצדדין מתיר. ובא רב משרשיא לאותובי (לרבה) [לרבא] דאמר המתיר בצידי צדדין מתיר גם בצדדין, הא דתניא נעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה למטה מעשרה עירובו עירוב, למעלה מי׳ טפחים אין עירובו עירוב, ודייקינן מינה טעמא דנעץ יתד באילן ותלה בו כלכלה, פי׳ דהוה לה יתד צידי

ו) עיין ערוך ערך אגוזי. ב) הכת״י במספט זה משופש, ותוקן עפ״י גמ׳ כתי״מ והעיון ערך גז י״ל.